

Incunables a la Biblioteca del Seminari

**JOAN BABURÉS
I NOGUER**

Quan el 1981 el Col·legi Universitari de Girona editava el II volum de *les Instruccions per a l'Ensenyança de Minyons*, de Mn. Baldiri Rexach, la biblioteca del Seminari va ésser notícia. Aquest volum, fins ara inèdit, i incògnit, havia estat descobert entre els manuscrits guardats a la biblioteca del Seminari.

Avui la notícia de la biblioteca rau en una doble realitat. La primera curiosament també relacionada amb el mateix col·legi Universitari. Es tracta de la nova instal·lació de la biblioteca del Seminari. La segona fa referència a la publicació del *Catàleg dels Incunables* de la mateixa biblioteca del Seminari.

Efectivament aquest curs s'iniciava, al Seminari, inaugurant la nova instal·lació del dipòsit de la biblioteca. Una

biblioteca que tot i ser la més antiga de la ciutat, ens atreviríem a dir que és avui –potser– la més desconeguda.

Notícia històrica

L'interès de la biblioteca del Seminari de Girona ultrapassa el marc de la institució que n'és titular, i s'estén al Col·legi Universitari proper, a la Girona culta i més enllà, ja que no ens manquen consultes procedents de l'estranger.

Un esbòs històric d'aquesta biblioteca pot trobar-se a la "Revista de Girona", núm. 35 (1966) ps. 51-52.

En síntesi, es tracta de la biblioteca més antiga de la ciutat, i ha incorporat la que era pròpia del bisbe, la del professor de literatura Coll i Vehí, la del metge Josep Porcalla i Diomer, la del canonge erudit Dr. Martín Matute i altres. La darrera adquisició remarkable que enriqueix els nostres fons de llibres és la de Josep M. Capdevila i de

Balanzó, prestigiós crític literari, que fou director del diari *El Matí*. L'origen d'aquesta biblioteca cal cercar-lo en el mateix seminari, ja al segle XVI, i en l'antiga biblioteca del col·legi dels jesuïtes, instal·lada al mateix lloc on fins ara es trobava aquesta biblioteca. Justament el lloc on fa molt pocs dies s'hi ha instal·lat la biblioteca del veí Col·legi Universitari, en la seva secció de Lletres i Empresariales.

Aquesta fou, precisament el motiu del trasllat.

El dipòsit de la biblioteca havia quedat petit. Primerament, l'any 1968, se'n va desglossar un fons de més ús, que es va instal·lar en una sala de lectura a part, situada a la planta on es troba el Centre d'Estudis. Després es van anar afegint prestatgeries al mig del local. Quan l'espai disponible va esgotar-se del tot, calgué pensar en un nou projecte global.

Incunables

Fou en aquest moment que el Col·legi Universitari va interessar-se per poder utilitzar el local del fins ara dipòsit de la biblioteca del Seminari. El Seminari va accedir-hi, a condició de poder instal·lar els seus fons segons el projecte redactat amb finançació a càrrec del Col·legi.

Després de les converses necessàries s'acordà de tirar endavant el projecte amb l'aportació de l'entitat universitària i del mateix Seminari, esperant obtenir també la col·laboració de la Diputació. Aquesta unió d'esforços va fer possible aquestes obres que han permès de millorar les instal·lacions per poder conservar el tresor bibliogràfic que representa, i de fet facilitar-ne l'accés als estudiosos de casa nostra i foranis.

Ara el dipòsit de la biblioteca consta de tres pisos de prestatgeries metàl·liques, amb accés directe des de la planta on es troba la sala de lectura. Allí s'han traslladat els llibres en un total de 1500 mts. lineals, i hom disposa de gairebé una xifra igual per al creixement futur.

El trasllat dels llibres –fet en el temps rècord d'un mes, durant l'estiu passat– s'ha fet assegurant la distribució segons el sistema decimal. Tot seguit s'ha emprès la tasca ingent de la recatologació, substituint les signatures topogràfiques dels volums, per la nova i més funcional decimal. Igualment s'ha treballat per a la renovació dels fitxers, i en especial per a la iniciació del catàleg de matèries. Fins ara només es disposa del d'autors.

Contingut de la biblioteca

Ja hem parlat de la gran importància d'aquesta biblioteca. Importància que no li ve de la gran quantitat de volums (uns 60.000), sinó sobretot de la qualitat.

El fons de la biblioteca es pot distribuir en diverses categories.

En primer lloc, els *Manuscrits*. Constitueix un fons únic. Especialment cal ressaltar els que procedeixen de l'antiga col·legiata de sant Fèlix. El Dr. Josep M. Marquès i el Dr. Josep Janini en publicaren el catàleg ja fa temps a *Hispania Sacra*, vol. 15, 1962, ps. 401-437. Entre els altres manuscrits que posseeix el Seminari cal remarcar el ja citat del volum II de les *Instruccions per a l'Ensenyança de Minyons* de Baldiri Rexach. No obstant la biblioteca en posseeix 262 més; alguns d'ells han de fornir noves dades per a l'estudi de la filologia catalana i de les ciències a casa nostra.

També tenen un gran interès bibliogràfic els 13 *Incunables*, dels quals s'ha acabat de confeccionar el catàleg,

Galeotti, Martini narmensis, ad R. D. A. de...
 In opus de homine his diebus proxime elapsis ablatum. R. P. diligenter inquirere cum nam esset deinde tradendum nec mihi laboribus nostris diemer infus est quod in volumine Archiepiscopi Strigoniensis. Quis in huius libri qui duobus voluminibus concluditur magis idoneus possessor habebatur. cum de homine inscribatur. quod est omnium clarissimum. adeo ut iure ac merito homo per excellentiam nominandus sit: quod uni dicitur tibi etate nostra comitit. nam cum totum feret orbem animo perlustratum. nemo profecto est qui recum conferre possimus. Interea tot tantumque virtutis ornamenta conspiciamus: ut non modo uirum unum: sed totum feret genus humanum simul congesta decorarent. nec impudenter de dignitate corporis que ceteros mortales uel equos uel antecellit. sed de animo hoc est ipse homine loquitur Tu. n. uis pontifici cōsultissimus theologic peritis philosophic princeps: totiusque matheseos pater oratorie ac poetice alimni ca decimata doctrine quod ingenii tui iam diu dediti: ut plures ita tunc loquitur in te animas: hoc est ueros homines esse cernamus. Non enim tantum precepta benivolentia in uros peritos esse nisi in dicto animi tui honore dignes esse cognoscere: unde fit ut doctissimis uiris recte consultari iudicemus. Ipsi enim indicium tuum: quod acutissimum quod intellegunt reformidantes nihil ad te afferunt: nisi summa industria excelsam: quod acutissimum eliminatum.

M. Galeottus, "Liber de homine", fol. 1 (manuscrit)

Justament aquest catàleg, que la Diputació de Girona edita, constitueix l'altra notícia d'aquest article. En parlarem després.

Més de 500 *llibres editats al segle XVI*, acaben de fornir el tresor de la secció Selecta de la biblioteca del Seminari. Es preveu, igualment, de poder oferir-ne el catàleg ben aviat.

Són nombroses les col·leccions de *revistes i publicacions periòdiques* que la biblioteca del Seminari custodia. Moltes d'elles de tema o de procedència gironina. Un catàleg complet d'aquest apartat resta per fer.

Es de gran riquesa documental la col·lecció d'opuscles i fulletons. Molts d'ells són de temàtica gironina. La biblioteca del Seminari n'ha conservat un nombre important, sobretot del segle XIX. Podem comptar-ne un miler. Un recompte ràpid d'aquests dóna cap a 150 peces anteriors al 1800, un centenar que data de 1800-1840, un altre centenar del període entre 1840 i 1860 i uns 150 fins a la fi del segle. Dos-cents més fins al 1936 i la resta dels nostres dies. El mateix Dr. Josep M. Marquès està preparant l'inventari d'aquestes publicacions.

S'ha procurat de mantenir la *secció gironina* on es guarden tots els llibres o impresos que tenen relació amb el nostre Bisbat de Girona o amb les comarques gironines, sigui per l'autor, pel tema o pel lloc d'impressió. Amb aquest fons s'espera poder contribuir a una *Bibliografia Gironina*.

Finalment el fons bibliogràfic compost de llibres de temàtica diversa. No cal dir que el reduït pressupost no permet altra cosa que estar més o

menys el dia en les disciplines eclesiàstiques. Així es procura mantenir dignament les seccions de *TEOLOGIA, BIBLIA, MORAL, ESPIRITUALITAT, HISTÒRIA DE L'ESGLÉSIA, PASTORAL, LITURGIA, CATEQUÈTICA, PASTORAL I DRET CANÒNIC*.

S'intenta també de completar aquestes matèries amb una bibliografia bàsica de *FILOSOFIA I HISTÒRIA*, i també de *LITERATURA* (amb la magnífica col·lecció de clàssics de la F. Bernat Metge, per exemple).

La Biblioteca compta també amb una mostra de *revistes especialitzades* prou ampla, que ens manté al corrent de les recerques més notables i dels avenços en l'àmbit de les ciències eclesiàstiques. Es diposa d'un fitxer actualitzat dels articles de revistes per matèries.

Tota la biblioteca és al servei de la cultura dels ciutadans, i per això resta oberta al públic diàriament, en temps de curs escolar de sis a vuit del vespre. En la mateixa sala de lectura s'hi serveixen les consultes de l'Arxiu Diocesà durant els matins.

Amb aquest esforç, el Seminari ha pres cura del llegat cultural seu de la diòcesi sensera. Amb la millora constant de la catalogació i amb l'obertura de la sala de consulta als investigadors i estudiosos, ofereix una presència cultural dins la ciutat que realitza una part de la missió de l'Església en el camp del saber i de l'intercanvi de les idees. Estem segurs, per això, que la satisfacció que sent el Seminari de poder haver dut a terme aquesta obra, serà compartida no sols pels qui senten aquesta casa com a seva, sinó també per tots aquells que s'interessen per la cultura a casa nostra.

Els incunables de la biblioteca

Dèiem abans que la biblioteca del Seminari era notícia pel canvi de dependències i per la publicació del catàleg dels seus incunables. Pensem que aquest fet mereix un comentari a part. De fet els *Incunables* –primers llibres impresos, durant el segle XV– han despertat arreu curiositat i estima. Serà bo de saber quins tenim més propers, i fins i tot intentar preguntar-nos per què, i com hi han arribat.

Els tretze incunables que serveix la biblioteca del Seminari hi han arribat per camins diversos. Es tracta d'una col·lecció totalment factícia, de procedències disperses; l'antiga biblioteca episcopal, convents desamortitzats, potser, fins i tot, la biblioteca dels jesuïtes, expulsats el 1767.

Així i tot, el conjunt ens sembla apreciable per la seva varietat, que s'estén a tots els temes d'interès dels eclesiàstics (i dels lletrats) de finals s. XV. S'hi equilibren notablement les obres dels medievals i dels humanistes. D'aquells hi són representades

les ciències teològiques i jurídiques; els humanistes, per la seva banda, hi són presents sigui amb reedicions d'obres antigues, sigui amb assaigs de caràcter literari i també referents a les ciències de la naturalesa.

Hi trobem, així, una obra de teologia dogmàtica: els *Opuscles* de Tomàs d'Aquino (1225-1274); dues de teologia moral: el *Repertorium morale* de Petrus Berchorius, benedictí francès, conegut també com a Bercheur, Bercuire i fins Bechari (1290-1362), i la *Summa de virtutibus et vitiis* compostat per Guillaume Peyraut, dominic francès (1200-1271), el cognom del qual se sol llatinitzar en Paraldus i de vegades també es troba en francès amb la forma de Perault. La litúrgia es fa present a la nostra col·lecció amb el llibre *Sacri Canonis Missae expositio* de l'alemany Gabriel Biel (1425-1495), fundador de la facultat de teologia de la universitat de Tubinga.

És coneguda la importància que assolí el conreu de les ciències jurídiques, tant a l'època medieval com al Renaixement. Tenim un exemplar força rar a judici de l'historiador del dret, professor S. Kuttner, del *Corpus Iuris Civilis*, els *Consilia* del glossador

italià Bartolus de Sassoferrato (1313-1357) i l'anònim *Vocabularius Iuris*, llibre de consulta d'advocats apressats.

Les edicions de clàssics posen de manifest l'interès dels humanistes per manejar els textos de Ciceró o de Pomponi Mela. Com s'indica a la descripció del corresponent exemplar, sota el nom de Ciceró circulaven també escrits apòcrifs que la crítica textual no havia arribat a depurar, tot i que editors com Ognibene de Leonessa treballaven per obtenir textos cada vegada més fidels a les versions primitives.

Ens han restat mostres suficients del ventall ben obert de temàtica dels escriptors italians del s. XV; la història, amb les *Vitae summorum pontificum* de Bartomeu Platina (1421-1481), la filosofia tal volta una mica esotèrica de Picus de la Mirandula (1463-1494) i l'assaig, a mig camí entre la literatura i la medicina de Galeotti Marzio de Narni.

Si hem de lamentar que els avatars a través dels quals s'ha format la col·lecció que presentem no hi hagin inclòs cap obra d'autors nostres o impresa a casa nostra, podem almenys expressar la nostra satisfacció

pel fet que aquesta col·lecció testimoni la permeabilitat i l'obertura de persones cultes gironines de principis del s. XVI envers la producció librària europea del seu temps. Aleshores, en l'àmbit cultural, vigia un abundant intercanvi, afavorit per l'ús del llatí com a llengua franca, pel damunt de fronteres i nacionalitats. Era una de les formes d'existència de l'Europa, una realitat que, com Penèlope, ens cal teixir de nou cada dia.

Amb la edició del catàleg d'aquests 13 incunables es dona un pas més vers la facilitació del treball cultural. I a la vegada una nova porta s'obre per a l'estudi. Esperem que aquesta edició i la resta del fons bibliogràfic del Seminari estigui a l'abast de tothom, per tal d'anar avançant en el coneixement del nostre passat i anem fent créixer el nostre futur.

Ioannis Pici Mirandulae Vita

IOANNIS PICI MIRANDULAE VIRI OMNI DISCIPLINARVM GENERE CONSUMMATISSIMI VITA PER IOANNEM FRANCISCVM ILLVSTRIS PRINCIPIS GALEOTTI PICI FILIVM EDITA.

Ioannis Pici patris mei vitam scribere orsus: praefandum lecto-
ribus imprimis duco: ne aut q fratris filius: aut q discipulus fueri
me aliqd in gratiam: blandienti more: distinge suspicarent? Ni-
hil hic amicitiae datu: Nilhil familiaris nihilq: beneficis quae ma-
xima pfectio in me existerent ficticia laude repesum. Tantū qy-
pe ab adulatione seuuncta est narratio mea: quantum abfuit adu-
landi necessitas: tantūq: eam ne me: uel mentū: uel uehemen-
tē in laudibus legentes arbitrentur: Si quicqd de ipso cōceptū
littens tradidisset: ut illud fuerit fortasse pculum: ne parū potuerint: uel ipsemet uirtu-
tes excelle: uel eae asfiores: coarguere: Quod uel hoc argumento uidere licet: cū plu-
rimis doctorū nostrae atatus hominū: & ex primonibus qd: clucubratiſſime ſcriptiones:
nō modo his quae sumus didici locupletissimū reddiderint testimoniu: Sed dum ueterē
hac luce: & postq: eā cū potiore cōmutant: in eius me & mox: & doctriuae praecomis praef-
cleribus: quae nō nullas in huius libri calce post cōmentationes ipsius adferbis uisum:
firmior testibus nō gentilibus fides adibere. Paternū genus: licet ab Constantino caesare
p Picum pnepotē a quo totius familiae cognomentū memoriz p dū sit traxisse primor-
dia iustissimū facientes ab ipso tempore nauitatis sumemus initū. Tum q familiae forsan
nō minus honores ille cōtulit: q accepit: Tum q p pias animi dotes: reliqua q: totius
uite & obitus seriem pferentia: quae uel p pias: aut a uibus: aut oculis hausit: uel ab gra-
uissimis excepti testibus apienda duxerim: Posthabitisq: & stemate: & praeclearis auog: fa-
cioribus recensenda. Anno a partu uirginis tertio: & sexagesimo supra inleſum: & qua
dringentesimū pio secundo pontifice maximo eccleſia praefix: & Federico tertio habelenas
imperii Romani moderante: Mater iulia ex nobili boarodgo familia: Ioanni fratreſco pa-
tri: trulimo eum partu peperit: iam. n. Galeottū maiorē natu: ex quo supi genitus: & An-
toniū Mamā: Sororesq: duas enixa fuerat: Quae altera Leonello iam cōiugi Albertum
Pium ex carpi principibus unū edidit: nūc Rodulphi principis Gonzage coloris. Altera
Pino ordelapho foroluieſi principis: cui iam pridē nupterat uita fundit: monens agani cō-
mūti secundas nuptias cōceſſit. Prodigium haud parū ante ipsius ortū apparuit: Vifa. n.
circularis flamma est supra patientis matris aſtare cubiculū: moxq: euaneſcere: fortaleſe no-
bis inſonus orbiculari figurā intellectus pfectione ſimillimū cū futuro: qui inter mortu-
les eadem hora pderet: uimierſoq: terrae globo excellentia nominis curi quaſq: celebrā:
dum: cuius mens ſemp caeleſtra: ſignis inſtar: ignis comburēs est: totis uibus quadoq: celebrata: ſed
mēti cōſona deū noſtrum: qui ſignis comburēs est: totis uibus quadoq: celebrata: ſed
ſtatim obtutus hominum: ut illa euant: occulenda. legimus quippe doctiſſimū: ſan-
ctiſſimorūq: hoium ortus: in ſoluta quadoq: ſigna: aut praecelleſſe: aut ſubſequuta ſumme: ge-
luti eoy: incunabula inſantiū: ab alioq: cæti diuino nutu ſegregantia: ſummisq: rebus ge-
rendis natos indicantia: Sic ut omittat reliquos: examē apium Ambroſi magni ora luſtra
uitin: ea q: introgreſſum est: dein exiens: alſiſſimūq: uolans: ſequē inter nubila cōdēs: pa-
A ii

J. Picus Mirandolae, "Commentationes", fol. 2

Lectio rit

hinc: in ſpectu eoy: ſi forte aſpiciat q: domo
caſpans est: & efferēs foras uala tua: qſi uala
traſimigrantis p die in ſpectu eoyum. Ubi
hic in ſumentario. Quia oculos ad uidentū
hic nō uidet: aures ad audiendū hinc nō
audiat. Da eis imaginē & picturā. et foris
ōnde coſpiciat. ut uenturū captiuitatē nō ſolu
audiat ſed & oſis recognoſcat. Uñ ſaſq: ōndi-
tur forū: mox et imaginē q: uerba. Et hec
est ſcipua rō cur xpiana religio admittit ſa-
cras uenerādas: ſcōtū imagines. ut ſcō ſum-
plioribus cōtē mōziale ppetuū & deuotōz ſa-
pientiū eritaret. Lōgarū et qo est ut oſis ſa-
cerdotū: paſſiois xpi mōziale celebrā. crucis
ſignis imago obiciat. q ad deſcia cogitādū
forū: inuitet. Et id circo ait aler. forte uiui
na factū eſt puidētia licz humana h puocā:
uerit induſtria: ut ab ea rā canō inciperet. q ſui
forma cruciſignū ōndet in figura. La
erūm thau: q pma eſt in tanone miſt. cruci
erūm by et inſinat. dicere dño Eze. 9. Sig-
thau in frontib: uiroz dolentū & gementū.
De q: lari. In q: ſubſtā etiā cōdicib: ut durā
dus in rōnal: dē. maieſtas p pte dōpingitur &
imago cruciſcri. ut ſacerdos qſi pntem uideat
quē inuocat: quē alloq: dicit. (Te ſignū etc.)
L. Hoc q: crucis ſignū nō ſolu inuocet ſacer-
dos ſ: etiā oſculat. ut oſculo qd: pacis ſignū
eſt: ōndat. q: p crucē pacificati iunius & recōci-
liari oia in ipſo pacificati p ſanguinē cruciſ-
eius. huc q: in terra ſue q: in celis ſunt. Ser-
uānt aut diuerſi rit: in ordine oſculandi: aliq:
pmo oſculant pedes cruciſcri. & poſtea pedes
maieſtatū dñic: ſignū q: p filij dei cruciſcriōz
ad pias deducimur maieſtatem. Aliq: mō dño
pmo oſculant pedes maieſtatū: poſtea cruciſ-
ſcri. in ſignū q: nō uenit ad filij nūq: p: traſe-
rit cū: q: omē dñū optimū de ſurſum ē de
ſcendēs a pte luminis. Aliq: q: duplicē picturā
nō hnt pmo oſculant altare: poſtea crucem in
codice. eadem q: diera ſunt repitantes. Uer-
rit letitā ſacerdos canōneſ inceptur: ad oſien-
tam. ut ſcō ſolē iuſticie p pntem aduocet per
ſcōtōz ad altaris ſacrū. Ab illo eō loco ma-
terialis ſol: oris: q: uire origo ē cā. Trahit at
h ipm q: ueteri lege origiē. ſm Bñl. in qua
ſacerdos legalis cū oſabat facē hēbat ſus
ppiciatōz. q: cōndē loqns dñis ppiciatōz
populo Ezo. 16. Joq: xpc q: ppiciatōz eſt p
pctis nris. q: in canone uenit donari p ſacer-
dotē: merito ad illā ptem caſe ſerit ad quā p
piciatōz ſuſtat collocatū. Inceptur: qz

G. Biel, "Sacri canonis Missae expositio", fol. 41